

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งค้นหาและวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของถิ่นฐานบ้านเรือนของกลุ่มไทใหญ่ในเขตปกครองตนเองเต๋อหง (ไตคัง) ในห้าเมืองหลักที่มีไทใหญ่อาศัยอยู่ ได้แก่ เมืองซอน เมืองเมา เมืองวัน เมืองหล้า เมืองตี เพื่ออธิบายเชื่อมโยงถึงกระบวนการแลกรับวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มไทใหญ่กับวัฒนธรรมกระแสหลักในจีน ตลอดจนการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทในบริบทวัฒนธรรมจีน ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสำรวจสังเกตและสัมภาษณ์เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและสถาปัตยกรรม ผลวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของถิ่นฐานบ้านเรือนไทในไตคังที่ยังคงลักษณะถิ่นฐานเมืองในลุ่มน้ำ ดำรงชีพด้วยวิถีเกษตรกรรม การสำรวจบ้านทั้งสี่สิบสามบ้านในห้าเมืองได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะร่วมกันของบ้านไทที่ยังคงดำรงแบบแผนการตั้งถิ่นฐานตามอุดมคติของไทได้มาก ในขณะที่การสำรวจเรือนทั้งสี่สิบหลังชี้ให้เห็นว่ามีการรับวัฒนธรรมจีนจนเกิดเป็นสถาปัตยกรรมที่มีทวิลักษณ์ในตนเอง แบบแผนเรือนไทในไตคังแบ่งออกได้เป็นแบบทางใต้และทางเหนือ แบบทางใต้พบว่าที่เมืองเมาและพื้นที่เชื่อมต่อ ได้แก่ เมืองเจี๋ยฝางและบางส่วนของเมืองวัน มีแบบแผนเรือนยกพื้นของไทคล้ายที่ปรากฏในรัฐฉาน ส่วนแบบทางเหนือพบมากในเมืองซอน เมืองวัน เมืองหล้า และเมืองตี เป็นเรือนวางบนดินและล้อมลานกลางคล้ายของจีน จะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ที่เปลี่ยนไปปรากฏที่รูปลักษณ์ภายนอก ได้แก่ รูปทรง โครงสร้างบางส่วน และวัสดุ ส่วนอัตลักษณ์ที่ดำรงอยู่ชัดเจน คือ การยึดทิศทางตามหลักคิดของไทที่ยึดเอาแนวสัณฐานของพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นหลัก และการแบ่งพื้นที่ภายในตามคติความเชื่อไทที่กำกับไว้อย่างเหนียวแน่น การศึกษาเจาะลึกหนึ่งบ้านในบ้านอุ่งเลน เมืองตี ชี้ให้เห็นถึงการก่อรูปของทวิลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นชนเผ่าจนเป็นอาณาจักรมาหลวงและเป็นชนชาติในจีนในปัจจุบัน ส่งผลให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงไปเป็นลักษณะผสมผสานกับจีนอย่างชัดเจน แม้เป็นแบบผสมผสานแต่ก็พบว่ามีความเหมาะสมกับเงื่อนไขของพื้นที่ทั้งในเชิงกายภาพและสังคม ลักษณะที่เปลี่ยนไปนี้ยังคงดำเนินไปตามปัจจัยใหม่ที่เข้ามาอย่างไม่หยุดนิ่ง งานวิจัยนี้ได้สร้างความรู้ความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมอันเป็นพลวัตที่เกิดขึ้นทั่วโลก เป็นงานศึกษาข้ามวัฒนธรรมที่มีอยู่ไม่มากนักทั้งในศาสตร์สถาปัตยกรรม

คำสำคัญ (Keywords)

พลวัต สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ไท ไทใหญ่ ไตคัง จีน

Abstract

This research explores and analyzes the identity of settlements, villages and houses of Tai Yai in Dehong Prefecture in five townships/cities including Meng Khon (Mangshi), Meng Mao (Ruili), Meng La (Yingjiang), Meng Wan (Longchuan), Meng Tee (Lianghe) in order to discuss the dynamic of change due to cultural assimilation and the construction of identity under mainstream Chinese cultures. This research is based on qualitative enquiries using architectural surveys, observations, and interviews about settlements, villages and houses of the Tai in Dehong. The findings reveals the identity of Tai in Dehong which remain the identical characteristics of peasantry settlements in the lowland river valleys. The surveys in thirteen villages in five areas exhibits the common characteristics of Tai villages in relation to Tai ideologies. Architectural surveys of forty houses, on the other hand, exhibits the dualistic identity due to assimilation to Chinese. Two house archetypes have been found including: 1) the wooden stilt house type similar to those in Shan State is found in the southern Dehong especially in Meng Mao and its peripheries, 2) the earthen on-ground house enclosed around an opened courtyard similar to Chinese house is found in the northern Dehong especially in Meng Khon, Meng Wan, Meng La and Meng Tee. Overall, the dynamic of change appears in the physical external appearances including forms, some parts of structures and material technologies while the persistence of Tai patterns appears in directional reference to the spatial configuration of river valleys and in the internal spatial arrangement in accordance to Tai beliefs. An focused observation of one village namely Baan Unglern in Meng Tee pinpoints the construction of dualistic identity which have evolved over long period of time from ancient Bai-Yei to an autonomous kingdom and the ethnic minority in mainland China. The social and political dynamics over time have influenced the changes in Tai cultural landscape and architecture due to Chinese assimilation. Despite their hybridity, these emerging patterns have been appropriate pattern to the social and physical conditions at times which continues according to ongoing changing conditions. This research contributes to the knowledge and understanding of dynamic of changes in architecture which occurs globally. The cross-cultural study in this research fills in the gap in architectural and environmental studies

Keywords

Dynamic, vernacular architecture, Tai, Tai Yai, Dehong, China